

5. Komenskyi Ya. A. Vybrani pedahohichni tvory. T. 1: Velyka dydaktyka [Selected pedagogical works. Vol. 1: Great didactics] / za red. A. Krasnovskoho. K., 1940. 248 s.
6. Kormylo O. Emotsii yak indykatory motyvatsii uchinnia molodshykh shkoliariv [Emotions as indicators of motivation to learning of primary school students]. Problemy ta perspektyvy nauk v umovakh hlobalizatsii: materialy IV Vseukr. nauk. konf. Ternopil: TNPU, 2008. S. 191–197.
7. Luk A. N. Emotsii i chuvstva [Emotions and the senses]. M.: Znanie, 1982. 176 s.
8. Makarenko L. S. Nekotoryie vyivodyi iz moego pedagogicheskogo opyita [Some conclusions from my teaching experience]. Ped. soch.: v 8 t. M.: Pedagogika, 1984. T. 4. S. 242.
9. Martin R. Psihologiya yumora [The psychology of humor]. SPb.: Piter, 2009. 480 s.
10. Morozova T. H. Zachem detiam chuvstvo yumora y kak eho razvyvat [Why do children need a sense of humor and how to develop it]. Psykholoh. 2014. URL: <http://www.b17.ru/article/16806/>
11. Savchenko O. Ya. Rozvytok piznavalnoi samostiinosti molodshykh shkoliariv [Development of cognitive independence of primary school children]. K.: Rad. shkola, 1982. 176 s.
12. Sitkar V. Henderni aspekty dytiachoho humoru i tvorcha spadshchyna V. Sukhomlynskoho [Gender aspects of children's humor and creative heritage of V. Sukhomlynsky]. Naukovi zapysky TDPU im. V. Hnatiuka. Serii: Pedahohika. 2002. № 5. Spetsvypusk. V. Sukhomlynskyi i suchasnist: Batkivska pedahohika. S. 272–276.
13. Sukhomlynskyi V. O. Batkivska pedahohika [Parental pedagogy]. K.: Rad. shkola, 1978. 263 p.
14. Sukhomlynskyi V. O. Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. K.: Radianska shkola, 1974. 288 p.

УДК 37.013.41

DOI 10.25128/2415-3605.21.2.7

ГАННА СЛОЗАНСЬКА

<https://orcid.org/0000-0002-8394-4925>

kulynyak@elr.tnpu.edu.ua

доктор педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Відзначено, що розвиток інклюзивної освіти в Україні набирає стрімких обертів. Активно напрацьовуються механізми організації комфортного освітнього середовища у закладах освіти. Гостро стоїть питання вироблення дієвих стратегій, методик, технік провадження інклюзивного навчання у закладах освіти; підходів до навчання та виховання дітей з різними типами освітніх труднощів, активізації їх потенціалу, розвитку їхніх індивідуальних можливостей, задоволення потреб та інтересів; технологій успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в освітній простір школи тощо. Доведено дослідниками, що належно організована у закладах дошкільної освіти (ЗДО) підготовка дітей з ООП до навчання у школі полегшує процес адаптації та покращує процес засвоєння знань. Відтак актуалізовано та охарактеризовано особливості підготовки дитини з ООП до навчання у закладах загальної середньої освіти. На основі аналізу багатьох наукових праць, опублікованих у відкритому доступі на системі Google Scholar, у контексті здійснюваного нами дослідження виокремлено ряд особливостей, які необхідно враховувати при підготовці дитини з ООП до навчання у школі. Серед них: 1) розробка і реалізація у ЗДО: індивідуальної освітньої програми підготовки дитини з ООП до навчання у школі з урахуванням індивідуальних особливостей кожної окремої дитини; індивідуальної програми розвитку із врахуванням рекомендацій, запропонованих інклюзивно-ресурсним центром у висновку про комплексну оцінку розвитку дитини; індивідуального навчального плану роботи з дитиною з ООП, який містить інформацію про перелік послуг, що надаватимуться дитині, адаптації та / або модифікації необхідні дитині; 2) розвиток у педагогічних працівників професійних компетентностей, необхідних для роботи з дітьми з ООП; 3) забезпечення ефективності процесу психологічного супроводу дитини з ООП під час підготовки до навчання у школі.

HANNA SLOZANSKA

Doctor of Pedagogical Science, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

PECULIARITIES OF PREPARING OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS TO SCHOOL

The development of inclusive education in Ukraine is gaining momentum. Mechanisms for organizing a comfortable educational environment in educational institutions are being actively developed in recent years. The issue of developing effective strategies, methods, techniques for inclusive education in educational institutions is acuted. New approaches to education and upbringing of children with different types of educational difficulties, activation of their potential, development of their individual capabilities, satisfaction of their needs and interests; technologies of successful integration of children with special educational needs into the educational space of secondary school, etc. are developed. It has been proved by foreign researchers that the properly organized preparation of children with special educational needs for schooling in preschool institutions facilitates the process of adaptation and improves the process of learning. Therefore, the article actualizes and characterizes the peculiarities of preparing a child with special educational needs to study in general secondary education. Based on the analysis of a number of scientific papers published in the public domain Google Scholar, it has been identified a number of features that should be considered when preparing a child with special needs for school studying. Among them: 1) the development and implementation in the institution of preschool education: the individual educational program of preparation of a child with special needs for schooling, taking into account the individual characteristics of each child; individual development program taking into account the recommendations proposed by the Inclusive Resource Center in the conclusion on the comprehensive assessment of child development; individual curriculum for working with a child with special educational needs, which contains information about the list of services need to be provided to the child, adaptations and/or modifications necessary for the child; 2) development of pedagogical workers' professional competencies necessary for working with children with special educational needs; 3) ensuring the effectiveness of the process of psychological support of a child with special educational needs in preparation for school.

Keywords: inclusive education, child with special educational needs, education, educational institution.

Особливої актуальності на початку XXI ст. набрало питання створення рівних можливостей для отримання освіти усіма здобувачами. Відтак низка міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО, ОБСЄ, Дитячий фонд ООН наголошують на необхідності розвитку інклюзивної освіти в контексті національних систем освіти. Це дасть можливість створити доступну та якісну освіту для всіх дітей, у т. ч. дітей з ООП.

Ратифікація на національному рівні певних міжнародних документів, які регламентують означений процес у сфері освіти, засвідчує, що в Україні провадиться відповідна державна політика щодо розробки і реалізації національних стратегій і концепцій розвитку інклюзивної освіти, напрацьовуються нормативно-правові акти, які захищають права людей з інвалідністю в галузі освіти. Такими основними документами є: Загальна декларація прав людини (1948 р.), стаття 26 якої гарантує кожному громадянину право на освіту, спрямовану на різнобічний розвиток людини; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.), в якій прописані можливі варіанти дискримінації окремих осіб у їх прагненні отримати якісну освіту; Конвенція про права дитини (1989 р.), стаття 23 якої резюмує створення доступу до освітніх послуг для дітей з ООП; Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006 р.), якою гарантовано право осіб з інвалідністю на освіту, й ін.

Водночас залишається відкритим питання щодо вироблення дієвих та ефективних механізмів провадження освітнього процесу для осіб з ООП на усіх рівнях освіти. Особливо гострим є створення доступного освітнього середовища для дітей з ООП у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) і підготовки дітей до навчання в них. Адже відомо, що від якості отриманої освіти в ЗЗСО залежить реалізація можливості отримати фаху в системі вищої освіти, бути самостійним і повноцінним членом суспільства.

Мета статті – актуалізувати та охарактеризувати особливості підготовки дитини з ООП до навчання в ЗЗСО.

Включення дітей з ООП в освітнє середовище ЗЗСО є можливим завдяки реалізації в Україні стратегії розвитку інклюзивної освіти [8; 22]. Характеризуючи зміст останньої, зазначимо, що інклюзивна освіта – це комплексний процес, що передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти; довгострокова стратегія, яка має на меті побудову такого освітнього середовища, що дозволить кожній дитині, включаючи дітей, які мають серйозні відхилення в психофізичному та / або емоційному, соціальному й інших складових розвитку, навчатися разом і на рівні своїх можливостей [13, с. 22]. З цією метою у закладі освіти необхідно створити умови для надання якісних освітніх послуг, що базуються на принципі забезпечення основного права дітей на освіту і права навчатися за місцем проживання [21, с. 45].

Ю. Маковецька-Гудзь наголошує на застосуванні особистісно-орієнтованих методів навчання та врахуванні індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП при організації освітнього процесу в ЗЗСО [18, с. 90]. При цьому велика увага приділяється розробці індивідуальної програми розвитку (ІПР) й індивідуального навчального плану дитини з ООП, які визначають індивідуальну освітню траєкторію учня у школі, сприяють диференціації навчального процесу через адаптацію та модифікацію освітніх програм з предметів, що вивчаються й активізують систематичну медичну, соціальну та психолого-педагогічну підтримку з боку вчителів спеціальної освіти, соціального педагога та психолога ЗЗСО та інших фахівців [6, с. 67].

Інклюзивна освіта не заперечує факт спільного перебування і навчання осіб, які потребують корекції розвитку, з іншими дітьми [3, с. 25]. Підтверджує цей факт аналіз змісту основних моделей організації освіти для дітей з ООП, що існують у світовій освітній практиці: скандинавсько-американської, російської й європейської [7, с. 71]. Дві з трьох існуючих моделей гарантують спільність навчання і перебування. Зміст першої полягає у тому, що діти з ООП мають навчатися у звичайних закладах освіти, де створені спеціальні умови і належним чином підготовлені педагоги. Європейська ж модель поєднує систему спеціальних навчальних закладів і систему інтегрованого навчання, передбачає вікову категоризацію дітей і забезпечує можливість батькам навчати своїх дітей з ООП за місцем їх проживання у разі створення спеціальних освітніх умов. Саме реалізація цієї моделі організації освіти дітей з ООП є актуальною нині для України [33]. Виняток становить російська модель, якою передбачено навчання дітей з інвалідністю у спеціальних інтернатних закладах; вона критикується через соціальну ізоляцію дітей з ООП і відсторонення батьків від їх виховання.

Тфективність, результативність і перспективність такого освітнього та розвивального процесу залежить від рівня підготовки різнопрофільних фахівців (психологів, соціальних педагогів, логопедів, асистентів-вихователів тощо), які працюють в системі інклюзивної освіти [3, с. 26; 9, с. 102]. Вагомим у забезпеченні рівного доступу до освіти є також організація інклюзивно-орієнтованого освітнього середовища в ЗЗСО. На цьому акцентують увагу С. Борисюк і А. Колошина [5], З. Удич [31] й ін. Однак важливу роль відіграє також момент підготовки дитини з ООП до навчання у ЗЗСО, налагодження ефективного процесу її інтеграції або / та адаптації в освітній простір школи [29]. Останнє питання стало предметом розгляду в працях українських та зарубіжних учених і педагогів, які активно працюють над виробленням механізмів успішної інтеграції дітей з ООП в інклюзивний простір ЗЗСО, обґрунтовуючи найбільш важливі її аспекти та визначаючи шляхи подолання наявних проблем.

У світовій освітній практиці ведеться полеміка щодо доцільності «інтеграції» чи «інклюзії» дітей з ООП в освітній процес. Зазначимо, що «інтеграція» передбачає адаптацію дитини до вимог системи, тоді як «інклюзія» полягає в адаптації системи освіти до потреб дитини [34]. Тобто інтеграція – це процес влаштування дітей з ООП в уже існуючі ЗЗСО з розумінням того, що такі діти зможуть пристосуватися до стандартизованих вимог цих закладів, тоді як інклюзія передбачає процес системних реформ, які охоплюють модифікацію та адаптацію змісту, методів викладання, підходів, структур і стратегій освіти до потреб учня [23].

У нашому розумінні «інтеграція» – це входження дитини в освітній простір закладу освіти та її адаптація до нових середовищних умов. Тому ми будемо використовувати терміни «інтеграція» та «адаптація» як синоніми. Л. Фомічова доводить, що «швидкість інтеграції дитини в колектив і включення у процес навчання обернено пропорційне віку дитини» [32, с.

209]. Чим молодша дитина з ООП, тим швидше вона інтегрується в новий колектив. Відтак «Положенням про інклюзивний навчальний заклад – центр розвитку дитини» передбачено впровадження інклюзивного навчання з раннього віку [11, с. 4]. Важливою умовою інтеграції дітей з ООП в колектив ЗЗСО є засвоєння соціально прийнятих норм (імітації) поведінки своїх здорових однолітків, яке відбувається під керівництвом корекційного педагога за участю психолога закладу. Особливістю інклюзивного навчання є адаптація дітей з ООП до безпосереднього навчального середовища. О. Рассказова вказує на важливу роль соціального педагога ЗЗСО у цьому процесі. Вона характеризує його як посередника між особистістю і соціальним середовищем, в якому перебуває дитина [28, с. 24]. Натомість О. Василенко акцентує увагу на розробці системи педагогічних заходів, які мають бути спрямовані на полегшення адаптації та запобігання і подолання проблем, що виникають у дитини чи групи дітей з ООП на певних етапах цього процесу [13, с. 22].

Окрім віку, на процес інтеграції дитини з ООП у ЗЗСО впливає рівень її підготовленості до навчання у школі [2]. Дитина з ООП – «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [26], характеризується наявністю труднощів або відсутністю здатності здійснювати діяльність способом чи в рамках, що вважаються нормальними. Таким чином, широта труднощів, з якими стикаються діти з ООП, надзвичайно велика: від тимчасових і відносно легкопереборних до незворотних, важких [21, с. 90]. Найчастіше до навчання в інклюзивних групах ЗЗСО залучаються діти з різними типами освітніх труднощів, що визначаються як «певні труднощі в навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання [25]. Тому важливо враховувати наявність у дитини з ООП певного типу освітніх труднощів при підготовці її до навчання у школі. Зазначимо, що під процесом підготовки дитини до школи розуміємо «систему педагогічних заходів, спрямованих на загальний розвиток дитини, створення умов для формування основ загальних умінь та навичок, що забезпечили б їй успішну навчальну діяльність у майбутньому» [1].

У науковій літературі є різні підходи щодо категоризації типів освітніх труднощів. Розглядаючи і узагальнюючи кваліфікації, запропоновані В. Колупаєвою [15], С. Мироновою [20] і Н. Софій [29], з'ясовано, що в їх основі лежить тип патологічних порушень, таких як: порушення слуху, зору, мови, опорно-рухового апарату, поведінки і спілкування, психофізичного розвитку, розумова відсталість і затримка психічного розвитку. М. Ворона категоризує «патологічні порушення в залежності від локалізації процесу на: тілесні, сенсорні і порушення діяльності мозку [6, с. 67]. Актуальними для нас є виокремлення наступних категорії освітніх труднощів, запропонованих у чинному законодавстві: інтелектуальні, функціональні, фізичні, навчальні, соціоадаптаційні і соціокультурні [25]. Діти, які мають означені вище типи труднощів стикаються з великою кількістю бар'єрів, які не дають їм повноцінно брати участь у житті суспільства однаковою мірою з усіма та навчатися у ЗЗСО. Ці бар'єри мають бути усунені ще у ранньому дитинстві, що є можливим через створення доступного та гнучкого середовища, в якому була можливість задовольнити наявні потреби дитини з ООП.

Розуміння потреб дитини з ООП спирається на аналіз стану розвитку фізичної, психічної соціальної і особистісної складових дитячого організму. Весь перебіг становлення дитячого організму охоплює три основні ієрархічно взаємопов'язані між собою рівні і можуть бути представлені у біо-психо-соціальної моделі розвитку (рис. 1) [10; 12, с. 68].

Рис. 1. Рівні розвитку дитячого організму.

На біологічному рівні формуються фізіологічні системи (нервова, сенсорна, опорно-рухова, ендокринна, кровоносна, дихальна, сечостатева, травна), поєднання яких з діяльністю органів призводить до утворення функціональних систем (наприклад, метаболічної, мовленнєвої, тощо) [12, с. 67]. Психічний рівень надбудовується на біологічний і визначає здатність дитини з ООП до суб'єктивного, вибіркового відображення об'єктивного світу, забезпечує орієнтування у навколишньому середовищі, регуляцію поведінки, пізнання зовнішнього та власного внутрішнього психологічного світів. Формується в процесі спілкування і взаємодії дитини з ООП з іншими; інтелектуальна, мотиваційна, комунікативна і афективно-емоційна сфери є індикаторами сформованості цього рівня [12, с. 68]. Соціальний рівень передбачає засвоєння дитиною з ООП притаманних суспільству чи соціальній групі традицій, культури, цінностей, норм, та їх активне застосування у системі соціальних зв'язків. Цей рівень контролює та регулює біологічний і психічний рівні відповідно до існуючих правил і соціальних вимог. Зміни на кожному із рівнів розвитку дитини з ООП відбуваються поступово, у процесі її розвитку, тобто онтогенезу.

Процес формування готовності дитини з ООП до школи спирається на основні ознаки онтогенезу та на сучасні уявлення про взаємодію і взаємовплив біологічного, психічного й соціального рівнів її розвитку [10]. Індивідуальний розвиток дитини складається з етапів, для яких характерними є специфічні вікові особливості, які під впливом догляду, стимулювання і навчання набувають індивідуального прояву, що є унікальним для кожної окремої дитини. Варіативність траєкторій розвитку й унікальність самих дітей доводить факт необхідності створення гнучкого освітнього середовища, здатного задовольнити різні проблеми дітей з ООП.

Варто зазначити, що при підготовці дитини з ООП до навчання у ЗЗСО слід опиратися не тільки на типи освітніх труднощів, характерних для дитини, а й на особливостях розвитку дітей з ООП. Науковці визначають особливості розвитку дітей з ООП, які варто враховувати при підготовці такої дитини до школи (див. табл. 1) [14, с. 80].

При підготовці дитини з ООП до навчання у ЗЗСО найбільший акцент варто робити на розвиток пізнавальної сфери, адже доведено, що найменш розвиненими у більшості дітей дошкільного віку є слухова пам'ять, довільна увага і словесно-логічне мислення; трохи кращими є показники зорово-просторового сприймання та зорової пам'яті [16].

Оскільки для кожної окремої дитини з ООП характерними є індивідуальна комбінація як освітніх труднощів, так і особливостей розвитку, то у підготовці дитини з ООП до навчання у школі треба розробляти індивідуальну програму розвитку (ІПР) й адаптовувати або / та модифікувати програми підготовки до індивідуальних особливостей кожної конкретної дитини.

ІПР – це документ, що розробляється у ДЗО командою психолого-педагогічного супроводу з урахуванням рекомендацій, висловлених у висновку інклюзивно-ресурсного центру, сформованому на основі комплектної оцінки потреб дитини з ООП. ІПР забезпечує не тільки індивідуалізацію підготовки дитини з ООП до школи через розробку індивідуальної освітньої траєкторії, а й закріплює перелік психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових

ДОШКІЛЬНА І ПОЧАТКОВА ОСВІТИ

занять, необхідних для розвитку дитини [14, с. 88]. ІПР визначає конкретні стратегії, підходи до організації ефективного процесу підготовки дитини з ООП до навчання у школі.

Таблиця 1

Особливості розвитку дитини з ООП

Сфери розвитку дитини з ООП	Особливості прояву
Мотиваційна й афективно-емоційна сфера	– низький рівень сформованості: широких соціальних мотивів, прояву інтересів, у т. ч. до навчання, мотивації до досягнення успіху, здатності до подолання труднощів, отримання потрібного результату, довільності, що проявляється у недостатньому розвитку вольових якостей, невмінні працювати, порушеннях дисципліни; – наявність здебільшого «однобічних» інтересів;
Когнітивна сфера	– труднощі із засвоєнням навчального матеріалу, – інтелектуальна пасивність, – затримка психічного розвитку;
Навчальна діяльності	– педагогічна занедбаність (пов'язана з відсутністю у членів сім'ї навиків роботи з дитиною з ООП, недостатній рівень готовності до навчання у школі), – «невміння вчитися», – використанні нерациональних способів розв'язання навчальних завдань, – відсутності навиків перенесення засвоєного способу вивчення матеріалу на інший матеріал, – неправильна загальна організація роботи тощо;
Психофізичний розвиток	– соматична ослабленість (порушення функціональної діяльності будь-яких систем і органів), – особливості функціонування нервової системи (підвищена збудженість, уповільненість, що проявляється при виконанні різноманітних завдань тощо), – своєрідність розвитку особистості (високий ступінь тривожності, демонстративність, бажання привернути увагу до себе, не врахування потреб оточуючих тощо).

Важливе значення має якість підтримки дітей з ООП, що забезпечується командою психолого-педагогічного супроводу в ЗДО. Такий супровід – це пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) у дітей з ООП дестабілізаційних чинників, формування у них адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку і здобуття ними якісної освіти в умовах реалізації інклюзивного підходу [17, с. 95].

Підготовка дітей з ООП до навчання у школі має також включати використання спеціальних методів навчання і виховання, спеціальних підручників, навчальних посібників і дидактичних матеріалів, технічних засобів навчання колективного й індивідуального користування, надання послуг асистента (помічника), який надає дошкільникам необхідну технічну допомогу, проведення групових та індивідуальних корекційно-розвиткових і психолого-педагогічних занять, забезпечення комфортного доступу до будівлю ЗДО та інші умови, без яких неможливим або утрудненим стає процес підготовки дитини з ООП до школи.

Щоби реалізувати ІПР і задовольнити потреби кожної дитини з ООП, зумовлені її здібностями, рівнем розвитку, інтересами й потребами, треба навчити педагогічних працівників ЗДО не тільки як організувати розвивальне освітнє середовище залежно від потреб дитини, а й методик роботи з дітьми з різними типами освітніх труднощів з метою забезпечення їм належного рівня підтримки у процесі підготовки їх до школи [5]. Скажімо, для дітей з ООП у ЗДО необхідна постійна підтримка і супровід асистента вихователя (фахівця із спеціальної освіти) [15, с. 120]. З цією метою законодавством України введена посада «асистент

вихователя», що дало можливість запровадити ключову методику інклюзивного навчання – спільне викладання. Це така організація навчання у ЗДО, коли фахівці (вихователь і спеціальний педагог чи асистент вихователя) здійснюють разом викладання в єдиному фізичному просторі, у різноманітній за складом групі дітей, серед яких є діти з ООП. Завдяки використанню спільного викладання забезпечується індивідуалізація навчального простору і зростає якість освітніх послуг. Цей спосіб викладання підвищує ефективність підготовки дітей з ООП, як загалом й усіх дітей дошкільного віку до навчання у школі [24, с. 90]. Дієвими є такі техніки спільного викладання, як «підтримуюче викладання» і «паралельне викладання» [30].

Для забезпечення ефективності процесу психологічного супроводу дитини з ООП під час підготовки до навчання у школі доцільно:

- ознайомитися з особою справою дитини, історією та особливостями перебігу захворювання;
- провести співбесіду з представником інклюзивно-ресурсного центру, який проводив комплексну оцінку потреб;
- провести бесіду з дитиною та її батьками для визначення рівня можливостей дитини (здатності до самообслуговування, спілкування, самоконтролю, особливостей поведінки, емоційно-вольової сфери тощо);
- визначити індивідуальні особливості розвитку дитини з ООП та врахувати їх при розробці ІПР;
- налагодити пролонговану комунікацію з батьками дитини з ООП і залучити їх до організації та реалізації освітнього процесу з підготовки до навчання у школі;
- проводити регулярні зустрічі з педагогами з метою формування їх психологічної готовності до взаємодії з дитиною з ООП;
- проводити психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття з метою розвитку потенційних можливостей і формування особистості дитини з ООП;
- відстежувати соціально-психологічний клімат в колективі і статус дитини з ООП в групі;
- здійснювати регулярний моніторинг рівня адаптованості дитини з ООП;
- сприяти соціальній інтеграції дитини з ООП [27].

Отже, останніми роками в Україні активно обговорюється питання інклюзивної освіти; розроблені та реалізуються національна і регіональні стратегії її розвитку; напрацьовуються дієві механізми з її провадження у закладах освіти. Особливої актуальності набуває питання з організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. Над вивченням різних підходів, моделей, технологій зі створення комфортного освітнього середовища у закладах освіти працює низка є українських науковців. Нові орієнтири розвитку інклюзивної освіти в Україні вимагають задуматися ЗВО над розробкою та реалізацією програм з підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП під час навчальної, виховної, організаційної видів діяльності у школі. Доведено, що працювати педагогам значно легше з дітьми з ООП у ЗЗСО, якщо вони належно підготовлені до школи. Добре організована підготовка у ЗДО дітей з ООП до навчання у ЗЗСО призводить до покращення навчальних досягнень учнів, сприяє побудові довірчих відносин з усіма учасниками освітнього процесу, налагодженню співпраці та взаємодії, задоволення інтересів і розвитку мотивації кожної дитини з ООП у ЗЗСО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: РПО, 2010. Вип. 5. С. 6–9.
2. Бірук Н. П., Будішевська, В. В. Створення оптимальних умов для формування готовності дітей з ООП до школи з урахуванням їх вікових та індивідуальних можливостей в ситуації сучасного соціуму. Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи. Матеріали II Всеукр. наук.-практ. семінару (20 травня 2021 р., м. Київ). К., 2021. С. 31–37.
3. Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-канадський досвід): Матеріали Міжнар. конференції, м. Київ, 25–26 травня 2004 р. К., 2004. С. 25–29.

4. Борисюк С. О., Колошина А. О. Особливості організації навчання дітей з ООП в інклюзивному освітньому просторі. Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути. Матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Київ, 16 жовтня 2020 р.). К., 2020. С. 333–339.
5. Буйняк М. Г. Формування психологічної готовності вчителів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами: дис. ... канд. пед. наук: 19.00.08. Кам'янець-Подільський, 2019. 322 с.
6. Ворон М., Найда Ю. Інклюзивна освіта: українські реалії. Підручник для директора. 2006. Червень. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/iearticles/74/>
7. Гладуш В. А., Баранець Я. Ю. До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2015. № 1. С. 71–78.
8. Горішна Н. М. Інклюзивна освіта: підходи до розуміння та виклики розвитку. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2020. № 6. С. 23–29.
9. Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посібник. К.: ВГ «А.С.К.», 2012. 287 с.
10. Данілавічюте Е. А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Особлива дитина: навчання і виховання. 2018. № 3 (87). С. 7–19.
11. Дичківська І. Інклюзивна освіта: шляхи впровадження. Дошкільне виховання. 2020. № 12. С. 3–6.
12. Заєркова Н. В., Трейтяк А. О. Інклюзивна освіта від «А» до «Я»: poradnik для педагогів і батьків. К., 2016. 68 с.
13. Захарчук, М., Закаулова, Ю. Аналіз системи підготовки педагогів інклюзивної школи у США. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. 2014. № 12. С. 21–28.
14. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посібник / кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. 2-ге вид., стереот. К.: ФОП Парашин І. С., 2010. 128 с.
15. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
16. Коняєва Л. Д., Романько Н. А. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць. 2011. № 14. С. 370–381.
17. Ляшенко К. І. Інклюзивна освіта у Новій українській школі. Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного закладу освіти: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конференції (12 грудня 2017 р.). Лисичанськ, 2017. С. 95–97.
18. Маковецька-Гудзь Ю. А. Мультимедійна презентація як спосіб спілкування з аудиторією. Матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конференції «Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі» (29 квітня 2015 р., м. Київ). URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1248>
19. Малецька Г., Чупахіна С. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з вадами зору: підготовка до школи. Освітній простір України. 2017. № 11. С. 170–174.
20. Миронова С. П. Корекційна спрямованість принципів навчання учнів з вадами інтелекту. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць. 2010. Вип. 7. С. 433–443.
21. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: навч. посібник. К.: Нова школа, 2011. 139 с.
22. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020–2030 роки. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf>
23. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посібник / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. К., 2018. 252 с.
24. Педагогічні технології інклюзивного навчання / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.
25. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. Постанова КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>
26. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
27. Пушкаренко В. П., Подлісецька Л. В., Козяр-Кміткевич І. А. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання в Тальнівській загальноосвітній школі І–ІІ ступенів № 3. URL: http://talnivskiyi-irc.ck.sch.in.ua/inklyuzivna_osvita/dosvid_roboti_z_inklyuzivnogo_navchannya/

28. Рассказова О. Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Луганськ, 2014. 44 с.
29. Софій Н. З. Організаційно-педагогічні умови інтегрованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. К., 2017. 20 с. URL: http://ispukr.org.ua/articles/17/17062701_a.pdf
30. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали / укладач Н. З. Софій. К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2015. 70 с.
31. Удич З. Середовищний підхід у впровадженні інклюзивної освіти в середній загальноосвітній школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2017. № 3. С. 127–134.
32. Фомічова Л. І. Проектування навчання як засіб інтелектуального розвитку дошкільників з вадами слуху: операціонально-знаковий підхід: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.08. К., 1997. 509 с.
33. Horishna N., Polishchuk V., Slozanska H., Hlavatska O. Trends in the development of inclusive education in Ukraine. *Educational Dimension*. 2020. 55. С. 103–116.
34. Kaltouni P. Inclusive education in Greece. *Social work and education*. 2021. 8 (3).

REFERENCE

1. Andriievskiy B. M. Problemy hotovnosti shestyrichnykh ditei do navchannia v Shkoli [Problems of readiness of six-year-old children to study at school]. *Pedahohichniy almanakh: zbirnyk naukovykh prats / redkol. V. V. Kuzmenko (holova) ta in. Kherson: RIPO, 2010. Vyp. 5. S. 6–9.*
2. Biruk N. P., Budishevska V. V. Stvorennia optimalnykh umov dlia formuvannia hotovnosti ditei z OOP do shkoly z urakhuvanniam yikh vikovykh ta indyvidualnykh mozhlyvosti v sytuatsii suchasnoho sotsiumu [Creating optimal conditions for the formation of readiness of children with PDD to school, taking into account their age and individual capabilities in the situation of modern society]. *Hotovnist dytyny starshoho doshkilnoho viku do navchannia v umovakh reformuvania ukrainskoi shkoly. Materialy II Vseukr. nauk.-prakt. seminaru (20 travnia 2021 r., Kyiv). K., 2021. S. 31–37.*
3. Bondar V. Osvita ditei z osoblyvymy potrebamy: poshuky ta perspektyvy [Education of children with special needs: research and prospects]. *Suchasni tendentsii rozvytku spetsialnoi osvity (Ukrainsko-kanadskiy dosvid). Materialy Mizhnar. konferentsii. Kyiv, 25–26 travnia 2004 r. K., 2004. S. 25–29.*
4. Borysiuk S. O., Koloshyna A. O. Osoblyvosti orhanizatsii navchannia ditei z OOP v inkliuzyvnomu osvitnomu prostori [Features of the organization of education of children with PD in an inclusive educational space]. *Suchasni vyklyky i aktualni problemy nauky, osvity ta vyrobnytstva: mizhhaluzevi dysputy. Materialy IX mizhnar. nauk.-prakt. Interner-konferentsii. (Kyiv, 16 zhovtnia 2020 r.). K., 2020. S. 333–339.*
5. Buiniak M. H. Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti vchyteliv do inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Formation of psychological readiness of teachers for inclusive education of children with special educational needs]: dys. ... kand. ped. nauk: 19.00.08. Kamianets-Podilskiy, 2019. 322 s.
6. Voron M., Naida Yu. Inkliuzyvna osvita: ukrainski realii [Inclusive education: Ukrainian realities]. *Pidruchnyk dlia dyrektora. 2006. Cherven. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/iearticles/74/>*
7. Hladush V. A., Baranets Ya. Yu. Do pytannia formuvannia profesiinoi kompetentnosti pedahoha inkliuzyvnoho zakladu [On the issue of forming the professional competence of a teacher of an inclusive institution]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seria «Pedahohika i psykholohia». 2015. № 1. S. 71–78.*
8. Horishna N. M. Inkliuzyvna osvita: pidkhody do rozuminnia ta vyklyky rozvytku [Inclusive education: approaches to understanding and challenges of development]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seria: Pedahohichni nauky. 2020. № 6. S. 23–29.*
9. Danilavichiutie E. A., Lytovchenko S. V. Stratehii vykladannia v inkliuzyvnomu navchalnomu zakladi: navchalno-metodychnyi posibnyk [Strategies for teaching in an inclusive educational institution: a textbook]. K.: VH «A.S.K.», 2012. 287 s.
10. Danilavichiutie, E. A. Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu seredovyshchi [Children with special educational needs in an inclusive environment]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia. 2018. № 3 (87). S. 7–19.*
11. Dychkivska I. Inkliuzyvna osvita: shliakhy vprovadzhennia [Inclusive education: ways of implementation]. *Doshkilne vykhovannia. 2020. № 12. S. 3–6.*
12. Zaierkova N. V., Treitak A. O. Inkliuzyvna Osvita vid «A» do «Ya»: poradnyk dlia pedahohiv i batkiv [Inclusive Education from “A” to “Ya”: guide for teachers and parents]. Kyiv, 2016. 68 s.
13. Zakharchuk, M., Zakaulova, Yu. Analiz systemy pidhotovky pedahohiv inkliuzyvnoi shkoly u SSHA [Analysis of the system of teacher training for inclusive schools in the United States]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. 2014. № 12. С. 21–28.*

14. Inkluzivna shkola: osoblyvosti orhanizatsii ta upravlinnia: navchalno-metodychnyi posibnyk [Inclusive school: features of organization and management: Educational and methodical manual] / kol. avtoriv: Kolupaieva A. A., Sofii N. Z., Naida Yu. M. ta in.; za zah. red. Danylenko L. I., 2-he vyd., stereot. K.: FOP Parashyn I. S., 2010. 128 s.
15. Kolupaieva A. A. Inkluzivna osvita: realii ta perspektyvy: monohrafia [Inclusive education: realities and prospects: monograph]. K.: Sammit-Knyha, 2009. 272 s.
16. Koniaieva L. D., Romanko N. A. Osoblyvosti rozvytku piznavalnoi sfery ditei molodshoho shkilnoho viku [Features of the development of the cognitive sphere of children of primary school age]. Problemy suchasnoi psykholohii: zbirnyk naukovykh prats. 2011. № 14. S. 370–381
17. Liashenko K. I. Inkluzivna osvita u novii ukrainskii shkoli [Inclusive education in the new Ukrainian school]. Systema nadання osvity ditiam z osoblyvymi potrebamy v umovakh suchasnoho zakladu osvity: materialy V Vseukr. nauk.-prakt. konferentsii (12 hrudnia 2017 r.). Lysychansk, 2017. S. 95–97.
18. Makovetska-Hudz Yu. A. Multymediina prezentatsia yak sposib spilkuvannia z audytorieiu [Multimedia presentation as a way of communicating with the audience]. Materialy XI Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii «Suchasni tendentsii vykladannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia u vyshchii shkoli» (29 kvitnia 2015 r., Kyiv). URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1248>
19. Maletska H., Chupakhina S. Osoblyvosti rozvytku ditei doshkilnoho viku z vadamy zoru: pidhotovka do shkoly [Features of development of preschool children with visual impairments: preparation for school]. Osvitnii prostir Ukrainy. 2017. № 11. S. 170–174.
20. Myronova S. P. Korektsiina spriamovanist pryntsyviv navchannia uchniv z vadamy intelektu [Corrective orientation of the principles of teaching students with intellectual disabilities]. Problemy suchasnoi psykholohii: zbirnyk naukovykh prats. 2010. Vyp. 7. S. 433–443.
21. Mishchuk L. I. Sotsialna pedahohika: navch. posibnyk [Social pedagogy: textbook. manual]. K.: Nova shkola, 2011. 139 s.
22. Natsionalna strahetia rozvytku inkluzivnoi osvity na 2020–2030 roky [National Strategy for the Development of Inclusive Education for 2020–2030]. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziia.pdf>
23. Orhanizatsiino-metodychni zasady diialnosti inkluzivno-resursnykh tsentriv: navch.-metod. posibnyk [Organizational and methodological principles of inclusive resource centers: educational and methodical manual] / za zah. red. M. A. Poroshenko ta in. Kyiv, 2018. 252 s.
24. Pedahohichni tekhnolohii inkluzivnoho navchannia [Pedagogical technologies of inclusive education] / A. A. Kolupaieva., O. M. Taranchenko. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok», VH «Kenhuru», 2018. 160 s.
25. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo orhanizatsii navchannia osib z osoblyvymi osvitnimi potrebamy. [On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Organization of Training of Persons with Special Education]. Postanova KMU. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>
26. Pro osvitu [On education]. Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r., № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
27. Pushkarenko V. P., Pidlisetska L. V., Koziar-Kmitkevych I. A. Psykholoho-pedahohichni suprovit ditei z osoblyvymi potrebamy v umovakh inkluzivnoho navchannia v Talnivskii zahalnoosvitnii shkoli I–II stupeniv № 3 [Psychological and pedagogical support of children with special needs in the conditions of inclusive education in Talniv comprehensive school of I–II degrees № 3]. URL: http://talnivskiy-irc.ck.sch.in.ua/inklyuzivna_osvita/dosvid_roboti_z_inklyuzivnogo_navchannya/
28. Rasskazova O. Teoria ta praktyka rozvytku sotsialnosti uchniv v umovakh inkluzivnoi osvity [Theory and practice of social development of students in terms of inclusive education]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk. Luhansk, 2014. 44 s.
29. Sofii N. Z. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy intehrovanoho suprovodu uchniv z osoblyvymi osvitnimi potrebamy v inkluzivnomu navchalnomu zakladi [Organizational and pedagogical conditions of integrated support of students with special educational needs in an inclusive educational institution]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.03. Kyiv, 2017. 20 s. URL: http://ispukr.org.ua/articles/17/17062701_a.pdf
30. Spilne vykladannia v inkluzivnomu klasi: metod. materialy [Co-teaching in an inclusive classroom: a method. materials] / ukladach N. Z. Sofii. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim “Pleiady”», 2015. 70 s.
31. Udych Z. Seredovyschnyi pidkhid u vprovadzhenni inkluzivnoi osvity v serednii zahalnoosvitnii shkoli [Environmental approach in the implementation of inclusive education in secondary school]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Pedahohika. 2017. № 3. S. 127–134.
32. Fomichova L. I. Proektuvannia navchannia yak zasib intelektualnoho rozvytku doshkilnykiv z vadamy slukhu: operatsionalno-znakovy pidkhid [Design of learning as a means of intellectual

- development of preschoolers with hearing impairments: operational-symbolic approach]: dys. ... d-ra psykol. nauk: 19.00.08. K., 1997. 509 s.
33. Horishna N., Polishchuk V., Slozanska H., Hlavatska O. Trends in the development of inclusive education in Ukraine. Educational Dimension. 2020. 55. S. 103–116.
34. Kaltsooni P. Inclusive education in Greece. Social work and education. 2021. 8 (3).

УДК 373.2.018.593

DOI 10.25128/2415-3605.21.2.8

РОСТИСЛАВ РУДЕНСЬКИЙ

<https://orcid.org/0000-0001-5890-6276>

rost.rudenskiy@tnpu.edu.ua

аспірант

Тернопільський національний педагогічний

Університет імені Володимира Гнатюка

вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ІРИНА ЖАРКОВА

<https://orcid.org/0000-0003-0217-1498>

irynazharkova@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ПРИВАТНІ ЗАКЛАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ДЕРЖАВНИМ УСТАНОВАМ З ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Відзначено, що розвиток прогресивного суспільства має динамічний характер, з тенденцією до постійного прискорення, ускладнення і видозміни, тому інтеграція України в міжнародний освітній простір є основним завданням розвитку української освіти загалом і дошкільної освіти зокрема. Дошкільна освіта – це не тільки система знань для їх передачі підростаючому поколінню, а й найважливіший засіб створення успішного майбутнього для всього людства, а ключовою метою освіти є зріла і освічена людина. Зазначено, що приватні дошкільні заклади можуть стати ефективною альтернативою державним дитячим садкам лише за умови дотримання вимог, прописаних у Державному стандарті дошкільної освіти. Проаналізовано сучасний стан мережі закладів дошкільної освіти (ЗДО) різних типів та форм власності: державних, комунальних, приватних, корпоративних, сімейних і враховано регіональні показники станом на кінець 2020 – початку 2021 років. Визначено, що приватні та корпоративні ЗДО можуть допомогти розв'язати загальнонаціональні проблеми із перевантаженістю дітей у групах, низькою якістю організації освітньо-розвивального середовища, а саме: предметно-просторового, психолого-дидактичного, соціально-комунікаційного та мотиваційно-пізнавального компонентів, що є спільними для всіх типів ЗДО, організацією інклюзивної освіти, впровадженням ідей кращого міжнародного досвіду, недостатньою кількістю ЗДО в Україні.

Ключові слова: дошкільна освіта, Базовий компонент дошкільної освіти, заклад дошкільної освіти, освітньо-розвивальне середовище, приватний дитячий садок, корпоративний дитячий садок.

ROSTISLAV RUDENSKIY

Postgraduate

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

IRYNA ZHARKOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil